

~~11.8.13~~
~~8~~

ИОСИФ БЭЛЬАЙЭВ

ТЫЛЫК БІДЫР

Ныл мадышан анжыктымаш

(пйэсы)

КЫРЫК МАРЫ ИЗДАТЕЛЬСТВИ
1950 ЦИК АЛА

65

HTZ

H

III. 11. 11. 11.

1728-12
8

Мар. Г.
14-17

Иосиф Бэльйэв.

ТЫЛЫК ЫДЫР

Ныл мадышан анжыктымаш.

МАДШЫВЛА:

1. Порис—комсомольэц—20 иаш, колхоз вийлалтышы.
2. Ольга—тылык ыдыр—18 иаш.
3. Хөдөр—пайан мары—60 иаш.
4. Марфа, Хөдөрүн ватыжы—56 иаш.
5. Поп—кыжгы мшыкыран—50 иаш,
6. Иван, Хөдөрүн эргыжы—21 иаш.
7. Макси—учитьыл, колхозышты сирышышты шынза—25 иаш.
8. Митри, нээр мары—26 иаш.
9. Ана—Митрин ватыжы.
10. Михала—45 иаш.
11. Пэтыр—38 иаш.
12. Раман—58 иаш.
13. Тьотья—70 иаш.
14. Пионьэр.
15. Орина—ырвэзы ваты.
16. Ульдана—колхозышты шалга—30 иаш.
17. Вэклә—35 иаш.
18. Марывлә, ватывлә, ырвэзы дә ыдырвлә.

Г.П.Б ка обяэ. экэ.
Литр 1931 год
Акт № 2105

Пытарыш мадыш.

Мадмаш кулак—Хөдөрүн пөртышты кэа. Пөрт көргыжы ирэ, ко-го ылэш. Шайыл стэныашты кок окня, вургымла монгырышты ик окня дә түгы лакмы амаса. Шалахай монгыр стэныашты—вэс кыдэжыш пы-рым амаса. Анцыл оголышты, йымы лыкышты, кого стөл. Стөл вейл-вәлбим—стөл лэвэдмы савыцдон лэвэд шындымы. Стэныашты тошты годшы патрэтвлә кэчәт.

Пытарыш лакмаш.

Ольга: (Бышкэтшок. Стөл оголышты кныгәм йукын ләдын шынза). Анцыц кэшы вэс халыквлә, вэс китвләшты молы, тагынамок кым шурным шуэн—шукы шурныйш ванчэныт. Шагам шуэн, машинәвләдон ровотайат. Манман марывлә вәлэ—кыдыжы эчә кызытат, кым шур-ным пьргэт ыләт, шагадонок молы тьотья годшыла мьргәдыкәләш цацат. Пэрвишылә, тьотья годшыла ылән, ма ныгынамат пурым ужын ана көрт. Мары ха-

Инд. № 2573

лыкланат у сэмбнь, куштылгы Ылбмашым, колхозвләм молы Ыштәш кәләш. Ик вәрәш ушнән вәлә, машинәвләм молы нәләш куштылгы Иквәрәш Ылән вәлә,— нәээр хрәсәнвлә, Ышкә Ылбмашыштым куштылтән кәрдәт, пайан кит лбвәц ләктәт! (Ти жәпән Хөдөр пыра. Йукшырәк ыләш. Рәк гань йакшаргән шынзәйн. Кәм йалан, кырмазин мбжәрбм чиән).

Кокшй ләкмәш.

Хөдөр: Күн?! Күн кит.. кит лбвәц ләктәш? Пайан кит лбвәц ләктәш! Мм... мм... Пайан аккәл. Кынам киндй укй лиәшәт, кйчәш толыт! (Ольга лүдйн колта) „Христа ради, Хөдөр, киндәтбм пуай“ маныт!.. Пайан укә лимбкбжб, цилән качтә колат! Шошым йбдә нәээрвләдән кү киндбм пуа? Кү качтә колбмаш гбц ытара?!.. Мбнь пуәм, мбнь ытарәм!... (Онжым шиәш). Тблбк тьәтәвләм кү анчән кушта?! Мбнь куштәм!.. Мбнь анчыктәм, кйцә Хөдөрбм, нәээрәмдәш! Мбньбләнәм кү пайбм пуән?! Мбнь Ышкә пайәнәм! (Стәл оголбм мбшкбндән шәләш. Ольга тбргәштән вазәш). Тбнь, Ольга, кныгәәтбм шуән колты, сбнзәәшәмәт бнжб кай! Вәс канәк, эчә ужамат, кныгаәтгә, Ышкәәтгә, үпәт гбц кйчәмәт, тугб шуән колтәм! (Шбнцәш).

Ольга: (Ольән, лүдбнбрәк попа). Кныгә лыдын ородыш аткә, әрәкә йун вәлә ородыш кәәт!

Хөдөр: (Ольәнрәк попа). Кү тбньбм тәнә попаш тымдән?

Ольга: Иктәт тбмдбдә. Мбнь, Ышкәок пәләм.

Хөдөр: (Йбмдблмблә) Пәләм! Кбштб тбмәнббнәт? Утла шу-кы комсомолвлә лошты лядмб пөртбшкб каштат. Анзыкбла мбнь гбцәм йатдә, капка тугәт йаләдбм ит ташкал!

Ольга: Кбзәйтәт нгышкат ам каш ганьок, йбдәт-кәчәт со тоннаок шбнзәм. Пыразныкат празнбк агыл, со пәшәм Ыштәм. (Ольган сбнзәвбдшб ләктәш). Йәл пыразнык кәчбн мадаш ләктәт, кино, спектакбль анчаш молы каштәт. Мбнь со цәрләнбшблә тоннаок Ыләм. Эргәт вәлә, пәшә кәчәт, пәразнык кәчәт, со сола мбчкб каштәш (сбнзәвбдшбм Ыштәләш).

Хөдөр: (Ольән, шәкләнән) Иванланат сола мычкб кашташ бндә ситә. Когбньдам вәнчәйән пуәнәәт, Ыләдә. Кузыкәт молы укә гбньәт, йара, нәлбнә. (Ольга өрбн колтән, сбнзәм кәрән, Хөдөр вблкб анжән шбндән). Вәсбжбм нәләшбжәт лүдбш, тамахань молы вәрәштәш. Тбньжб Ышкә әдәм, пәлбмб Ылат, пәшә Ыштәш молы ат өркәнб:

Ольга: (Сбнцәвбдшб ләктәш). Иванлан мбнь ам кә... ам йаратб!

Хөдөр: (Шбдәшкән попа). Йаратәт-агбт гбньәт, кәәт! Кү тбньбн йаратбмәшәтбм, кәмәшәтбм йадәш! Мбнь тбньбләнәт әтәг вәрәш ылам, изиәт годшән куштәнәм. Кулән шанәм, тбдблән пуәм! Эчә эргәмлән пумб гишән таум кәләсәш кәләш, ато шбдәшкән колтәмәт, иктә вәрә худа, нәээр марылан пуән колтәм!

Ольга: Лучи нәээр марылан кәйәм. Тбньбн Иванәтлән соикток ам кә! (Ольган сбнцәвбдшб йога, амаса докыла кәә).

Хөдөр: (Кыньыл шагалашат, Ольгам мышкындэн шэлэш цаца). Ах, килт-кашшы! Эчэ тэнгэ попэт!...

Ольга: Шин пуштат гыньят, эргэтлән ныгынамат ам кә! (Вэс кәдәжыш пырэн кәя).

Кымышы ләкмәш.

Хөдөр: (Бішкәтшөк), Тәвә, тәнәш годым анчән кушток! Куштәт, куштәтәт, тыньым атыя вәрәшәт ак шотайәп, акат колыштәп. Эх, пәрвиш бәләмәшәжы кышты вәл... Пәрви хоть кыш кә, цилән, калпакым кыдашыт ыльы. Фөдүр Васильыч, маныт ыльы. Кинды, окса кычәш молы толытат, анцыланәм сукалтән вазыт, кидым шывшалыт ыльы. Атыя вәрәш цилән шотайат ыльы... Махань атыя вәрәш! Иымы вәрәшөк вәк шотайат ыльы! (Сәдүра мыч каштын попа, вара Ольга пырым амаса турә шагалашат, парням ырзән попа). Иргодымок вәнчәйәш нәнәәм!.. „Ам кәм“ мынь анчыктәм!.. Мынь анчыктәм, кыцә Васлын Хөдөр ваштарәш попаш!.. Авәжы! Авәжы! кышты ылат, толай!

Нылымшы ләкмәш.

Марфа: (Пыра. Ош ирә шавырым чизн, шим миж савыцым йалштән). Мам сыгырәт? Мам тагачы кәчы мычкы ружгәт?

Хөдөр: Иван кышты?

Марфа: Мынь пәләм ма... Коктын ик вәрәшөк качмыкы ләктын кәштәш. Бішкәок пәләт сәй кыш кәән.

Хөдөр: Кә, ужын тол Толмыкыжы Ольга докы колты. Иргодым когыныштым вәнчәйән пуәм. Ситә, каштыныт...

Марфа: Кыш вара кызыток, изиш каштәок молы ыдырым нәлым пуәт? Токо вәлә кушкын шагалын. Мылойәц вуйа изиш каштылдалжыш!

Хөдөр: Тынь ат пәлы, ит саслы! Кызытәт йәл: «тәртөм тәрзым*) урда» маныт... Вәнчәйән пуәнәәт, тынгәок попаш ак тынәләт Тәнәш годын, пәрвиш бәләмәшәт агыл вәт!.. Пөртәт гыцынәт поктән лыктыт.

Марфа: Пөрт гыц лыкташ йымок пәрәгыжы!.. йәл пөртөшкөк пырән шыцтәлнә вәт, покташ...

Хөдөр: Тәнәш годын тәдым ак йәтәп: бәшкәметын ли, агыл ли, соикток. Тәрбыым ит урды, маныт. Пәрви вәлә, лум, луцкы эдәмым тәрлән шындәнә гыньят, иктәт йук лыкшы укә ыльы. Кызыт бәләмәшәжы вәс сәмыш сәрнәлтын.

Марфа: Пәшә бәштәшәт тәрләш ак ли гынь, кыцә бәләмәлә вара?.. Мынь марлан толмәм годшәнәт ныр пәшәм бәштәдәләм тыньят, со торгәйән вәлә каштынат! Пәшә бәштәшәжәт мондәнә!

Хөдөр: Пәшә бәштышнә укәәт вәт, когыныштым пажыктынәм. Ольга тывә махань пәйсә йәлмән, вәс марланат эчә кән колта. Вәс марлан кәмыкыжы, пәл пурлыкнам сагажы нәгәя. Тынам вара пу лыкнаат йамәш, эдәмымәт китнә гыц колтәнә.

Марфа: Кыцә пәл пурлыкшым нәгәя вара?.. Ма, пурлыкшым Ольга бәштән пуән ма?..

Хөдөр: Бәштән-бәштыдә гыньят, нәнгән кәрдәш. Ма донна изижы годшән ылә, 8 йәш годшән со пәшәм бәштәнәт, нәлын кәрдәш. Ма ана пу гыньят, суйыктән нәлын кәрдәш.

*) Батрачкыи.

Марфа Тынэ гынь, йэлана худаш!..
Хөдөр Худаат вэт, когыньыштым йалшташ кэлэш манам.
Тывэ эчэ, Ольга Иванлан ам кэ, манэш!
Марфа. Кыцэ ак кэ? Эчэ күлән вара кэнэжы? Купэц эргыла-
нок кэнэжы ма? Иванлан нэлбнэ гынь, таум эчэ кэлэ-
саш кэлэш. Кыцызы бдырём кү нэлэш вара, ньима-
жат укэ вэт. Сары—йажо, кужы—вэцкыж анэнок ик-
тат ак нэл вэт!..
Хөдөр. Лучи нээр-худа марылан кээм, манэш, колэм гыньят,
Иванлан ам кэ манэш.
Марфа. Ма, ородыш кэтэ вара?.. Йәл сусун токына толнэш-
ты ылнэжы. Тиды эчэ ам кэ манэш!..
Хөдөр. Ам йараты, манэш.
Марфа. Тынэ гынь, кыцэ вара?.. (коктынат когон шүлалтат).
Йымок йаратыктыжы! (йымым хрестя).
Хөдөр. Кэ, кыргыж йылэрәк, үжын тол. Коктын попалтат
молоат, аныят йарата.
Марфа. (Вәржы гыц кыньылэш). Кэшаш, йылэрәк үжын тол-
шаш. Эх, кого йымы, прэсвәтайа богородыца—Ольга-
лан раб божий Иваным йаратыкташ палшыдок!
Хөдөр. (Вәржы гыц кыньылэш). Мынь поп докы кээм
(Коктынат ләктын кэат).

5-шы ләкмәш.

(Ик минут нәрй сцәнй охыр ылэш. Вара вэс кыдэж
гыц Ольган мырым йук шакта. Изиш лимыкы, мырэн
—мырэн, сцәнйш ләктэш. Шыргы мычкыжы сынэя вйд
йога, мәгырэн шындэн).
Ольга (Тошнан мэра).
Бышкэ атыа гыц
Анжэн, шалгэн кодмэш } (2 гәнак)
Кукун игы лишаш ылы:
Шошым толшашат,
Шыжым кэшаш ылы.
Бышкэ авә гыц
Анжэн, шалгэн кодмэш, } (2 гәнак)
Шыжык игы лишаш ылы:
Шошым толшашат,
Шыжым кэшаш ылы.
Бышкэ бзә гыц
Анжэн, шалгэн кодмэш, } (2 гәнак)
Цыгак игы лишаш ылы:
Шошым толшашат,
Шыжым кэшаш ылы.
Бышкэ йәнә гыц
Анжэн, шалгэн кодмэш } (2 гәнак)
Шынгыртыш игы лишаш ылы:
Шошым толшашат,
Шыжым кэшаш ылы.
(Мырэн цәрнәят, сынцә вйдшым ыштылэш, когон
шүлалтэн попа). Эх-эх-эх!.. Малын вәл авәмжы мыньым
ыштэн кодэн?! Тыжэм ситәрәш шачынаMAT, курым
йасыланэн ылы. Йәл вәлэ ылалтэн колтат—ныма йасы-
MAT ак ужәп, ныма ойхыштат укэ! (Кармонь йук шак-
та, Ольга окнәш анжалэш)

6-шый лăкмăш.

- Иван (Йукшĕрăк, кармоньым шактĕн пĕра, шактĕм сэмжĕ-дон попаш дă кушташ тĕнгĕлĕш Ольгам ак уж).
Кĕрдĕш ма, агĕш ма,
Пайан Хĕдĕр эргĕжĕ
Мĕнь, Ышкĕок Ылам!
Худа Ыдĕржĕм ам анчал,
Ик пораткажĕм эртĕн кĕм,
Йажоракшĕм элтĕлĕм!
(Ольга окньа лĕкыш пĕзĕргĕн шагалĕн. Иван Ольгам ужын колтаат, кушташ пырахĕн шуа. Кармоньжĕм стĕл вĕлĕн шĕндĕ дă важым тарĕн цагалĕн, Ольгам анжа)
А-а-а!.. Вăтĕ лыкĕм тĕвĕш кĕштĕ ылĕн! Куштĕм пардон мĕнь уштĕлĕмĕт. Авăм тĕнь докĕт попаш колтĕш. Ну, давай шывшалына, иргодĕм соикток вĕнчĕйĕлтĕнĕ! (Кидĕм шĕрĕн Ольга докĕла миĕ)
Ольга (Шĕкĕл колта, Иван шайĕкыла кĕнвазаш цаца). Каран! Ат каран гĕнь, краулым сĕгĕрĕш тĕнгĕлĕм.
Иван (Ольгам элтĕлĕн нĕлĕш дă шĕвшалаш цаца, Ольга Ивановн онĕлашĕм китшĕ дон шĕкĕ) Мм... мм... Ынĕт шывшал... шĕкĕт... Пĕрви саслĕн, шĕкĕн ытлĕнĕт. Тагачĕжы ат ытлы! Соикток шĕвшалам, нĕлĕм—агым гĕньĕт, тагачĕш соикток мĕнĕн лиĕт! (Ольгам стĕл вĕлкĕ пиштĕш цаца дă кармонь аптĕртĕ)
Ольга (Саслаш, краулым сĕгĕрĕш тĕнгĕлĕш). Ой, ой!.. Палшыдок!.. Кр-а-а-ул! Кра... (Ольган йук йамын кĕ)
Иван (Ольгам стĕл вĕлкĕ айĕн пиштĕ, дă ик китшĕдон элтĕлĕн шĕндĕ, вĕс китшĕ дон Ольган Ышмам кĕчĕн шĕндĕ).
Ольга (Иванын парньам пырыл колта, ти жĕпĕн Порис пырĕн шагалĕш)

7-шый лăкмăш

- Иван О, чорт Ыдĕр! (Ольгам колталтĕн колта, парньажы гĕц вĕр йога, китжĕм Ырзĕ)
Ольга (Сĕсĕргĕлĕшĕт Порис докы кыргыж кĕ, Порисĕн оныш пĕзĕргĕн шагалĕш дă мĕгĕрĕ)
Порис (Шĕдĕшкĕн, качкĕн колтымĕла Иван вĕлкы анчĕн шĕндĕн. Иван лĕдĕн колтĕн дă амаса докыла шĕнгĕн кĕ) Вĕр йушĕ пи!
(Савыц вала.)

Кокшĕ мадмаш.

(Мадмаш пĕрвиш пĕртĕшток кĕ. Ольга дон Порис стĕл лошты шĕнзĕт).

1-иш лăкмăш

- Ольга Йара эчĕ тĕнь пырышыц. Пĕрыдĕлĕт ылгĕцĕ, тамамат Ыштĕ Ылĕй.
Порис Мĕнь кĕшĕл вуйыш кĕем ылы дă тĕнĕн краул сĕгĕрĕм йукĕтĕм колын колтышыमत, йĕлĕрĕк кыргыж пырышым.
Ольга Тау пырымĕтлĕн! Тĕ жĕпĕн тĕнь вĕрĕшĕт вĕс эдĕм кĕ ылгĕцĕ, анĕт акат пыры Ылĕн.
Порис. Нинĕ пĕрвишĕнок, тĕлык, нĕзĕр эдĕмвлĕм йĕрĕш,

мыскылаш тымэньынйт. Ик ператкажым тырыньят ак анжалеп, укэанжым—эдэм шотэшят ак шотлэп!.. Мбнь орәм вэлэ, кыцэ тбнь, Ольга нинь доны блэн тырхэт?..

Ольга

Блбдэ мам бштэт, йасы гыньят, блэт. Вэс вэрэжы кыш кээт!..

Порис

Ольга

Кыцэ нинь докы пйтэрижы вэрэштэнт?

(Когон шүлэлтэ). Атьам, авам нэээр блыныт: имньиштат, ышкалыштат укэ ылын. Киндыштэ и йбдэок качкаш ак ситы ылын, нэлбн качкаш силашты нэлтэ. Сэдбндон ма авам дон коктын кычаш каштынна. 7 и йактэ со авам сага кычэн каштынам. 7 и шомыкы, кожла сирыш азэ цоразш*) пуэвы Тыштакэн пэл и вэлэ блэн кэрдбнэм. Хоца марыжы пиш когон аракам йуэш ылы. Йукшыжы йбдэ ватэжым шиэш ылы. Мбньмат иктэ кым рэдэ лым вылкы шин лэктын. Тыгишанок мбнь цэрлэнэш тынгальмат, йалэм пуал шынзэ, вара йогаш тынгаль. Тымэжы азам анчэн амкэртлимат, цэрлэнбм паштэк мбньбм поктэн колтэв. Токына толымат, качкаш нымат укэ ылы. Толмэшкэмат атьам дон авам лбурирок**) качкын вэлэ блэнйт. Толмыкэм вэс кэчэшок атьам дон авам пуалаш тынгальэвы. Кым кэчэштэ инш когон пуал шынцэвы да коктынат колэвы. (Ольган сынзэ вбдшы лэктэш, ик минут нэрэ ак попы, вара когон шулэлтэят, эчэ попаш тынгалэш). Атьам, авам тайымыкы, иргодэшок, мэшакым нальмат, кычаш кэшым. Тбнам вара тэ солашкыда толынамат, Хөдөр докы вэрэштэнтэм. Толмэм годшэн 9 и шоэш, 1921 ин толынам, тэ и пиш когон ужда и ылы.

Порис

Атыатшы малын тэмдам кычаш колтэн, ныгыштат паша бштэн, оксам моаш цацыдэ?

Ольга

Пашам бштэн кэртэ ач.

Порис

Малын?

Ольга

Германь вырсэш когон шушыргэн толбн, кок киткэ кырын толын. Пэрви пиш кит мастар ылын, маныт. (Коктынат когон шүлэлтат)

Порис

Паша бштэм тэрэтшым кызыт түлат?

Ольга

Укэ, нымат ак түлэп. Качкам—йуэмат йара.

Порис

Бньэ выргэмбм молы ыргыктат?

Ольга

Угыц нымат ак ыргыктэп, тоштывлэм вэлэ чиэм.

Порис

Пайан Хөдөр курымжок йал вбрым йун бля, курымжы йал китдон тблшолым ыдыра. Бшкэ ныгынамамат пашам бштбдэ, со йаллэн б тыктэ. Паша тэржымат ныгынамамат ак түлэ. Шошым укэан марывлэлэн кок—кым пуд киндым пуаат, вара кангыж гач такэш пашам бшттыктэ. Йужнамжы эчэ шапы орэнлэок молы тырэдыктэ. Шукэш агыл тидым пөрт гыц агыл сола гыцбнат поктэн колтэнэ. Ма улы пурлыкшым цилы колхозыш нэлбнэ.

Ольга

Вара мбньят колхозыш пырэм. Пыртэдэ вэт? (Окнваш анжалэш) Тбвэ кугузам дон поп толыт. (Лүдбн колта)

Порис

Мбнь кээм. Поп дон кугузатшым сынзэ мбчанэмат ужмэм ак шо. (Кыньблэшят, амаса докыла кэа, амаса доран шагалэш) Ольга, малын лбдмб пөртышкы комсомол погыномашкы молы шоэн коштат?

Ольга

Кугузам ак колты, вырса

*)Ньявкбэш.***) Луды рок

Порис Шукэш агыл, ти вёр йушы кит лөвэц тэньым караг-
дэнэ. Вара колхозыш пырэтат, иквэрэш у йажо со-
ты Ылымашым Ышташ тынгалына. Вараракшы марлан
пуэна...

Ольга Күлэн?
Порис (Йырэлтэн) Мөнһылэнэм, кээт вэт?
Ольга (Шэклэнэн). Кээм...

Порис (Проворнон Ольга докы миә дә шывшал нэлэш, вара
мёнгэш амасы доран шагалэш). Ольга, кугузат дон поп
попымыштым колыштал, кугузат ырсаш молы тынгалэш
гын, ит-лүт, мён тын вэрцэт шагалам, (ләктын кэә).

Ольга (Ышкэтшок). Ах, махань пуры, ласко эдэм (Вэс кы-
дэжыш пырэн кэә).

2-шы ләкмәш

(Ик минут нэры сцэны охыр ылэш. Вара Хөдөр дон
поп пырат).

Поп (Кым гәнә йымым хрестә). Пур кэчы, Фөдор Ва-
сильыч!

Хөдөр Шу-ли (коктынат шынзёт).

Поп Ылыкәләдә?

Хөдөр Ылыкәләнә дә, Ылымашнажы йажоок агыл. Цилә вэц
пызёртәләш, пыдыратылаш вэлә цацат. Эчә акситэш-
жы Ыдбирнәмәт вэс вәкылә комсомолвлә сэрэн шын-
дэнәт. Мёнһым молы акат колышт, „шин пуштат
гынәт, эргәтлән ам кә“ манэш. Шаналты доко, мёнһын
эргәмлән, Иванлан, ам кә манэш!..

Поп Тын ганьэт пайанлан купэц Ыдирәт кәнэжы Ылнэ-
жы...

Хөдөр То-ты вот кәнэжы. Тиды кыцызы ылэп гынәт Ынэ-
жы кә.

Поп Аньәт иктәжы йаратым млойэцшы улы?

Хөдөр Комсомолвлә сага пәрвирәкшы каштыкала ылыы.
Нёнһлошты аньәт иктәжы улы. Пыт пәлән ам кэрт.

Поп Вэсылән кәш вольам пуаш аккәл, тынәм вара ты-
нһыләнәт худа лиэш.

Хөдөр Мёнһәт тәдды гыц лүдәм. Тонәм Ольга 9 и пәшәм
ыштән Ылән. Оксам копәкымәт кидышкыжы путәләм
мазар качкын, йун тәдды вэлә. Вэс марлан кәмкыжы,
9 и ровотайым тәрәшыжы пәл пурлыкнамок нәләш.

Поп Пәл пурлык пәлмә донок эртә гын, йара! Эчә Ыш-
кымәтәм кызаматыш шынәт. Страховайыкташ молы
страховайыктыдәләт вэт?

Хөдөр Укә ач.

Поп Страховайыктыдым гишән эчә йажонок кызама
тыш попазат

Хөдөр Кыцә вара Ынэ, йәллән кәшәш гыц цәрышәш?

Поп Мёнһ шанымаштәм ик сәмбын вэлә цәрәш лиэш.

Хөдөр Ма сәмбын?

Поп (Ольән) Ольгалан мышкырым Ыштән пуаш кәләш. Ва-
ра иктәт марлан ак нәләп лиэш. Тәтә ытлән ат кэрт.

Хөдөр (Шаналталэш). Шамакәт лачок. (Марфа пыра)

3-шы ләкмәш.

Марфа (Пөрт пакшалан шагаләшат) Эх. Хөдөр! Хөдөр! Мам
вара Ыштәнә, колхозвлә пөртнә гыц поктән лыкташ
сөрәт, маныт!..

Хөдөр
Марфа (Шьдэшкэн) Кү манэш?!
Пэтёр Васльи Ватё кёзёйт, скот гёц толшылажы,
пырэн кэлэсыш. (Марфа анцылвач дон сёнзэ вьдшыьм
ёштёйлэш. Хөдөр вяржы гёц кёньёйлэшэат, сэдёра мёч
каштэш).

Поп (Йёмы гёцэат ак лётэп. Исус Христос йёл пурлык-
лан завидуйаш шудёдэ. Нинёжы йёл пёртыш пырэн
шыёцнэшты. Ти гишён нинём йёмы наказа!

Хөдөр (Шьдэшкэн) Ах. чортвлё! Мёнь анчыктэм кыцэ
пёрт гёц поктэн лыкташ!.. Пылвуй мыч сукалтылмыш-
тым мондёнёт ма! (Марфалан) ёракём кандай, тама
шёмэм йёлаш тёнёлы.

Марфа (Бёжёлёён). Пёрт гёцэат поктэн лёкташ сёрэат, колы
ак йёлы. Мёньёйн ёшкёймёмёйн шёмэм тэнгершён пиш
йёла: ньи качкаш, ньи йёаш ак ли. Эксык лишёшлы-
кат, йёлэн тама. (Сапонэшбёжы рунжым нёштаат лёк-
тын кэё)

4-шы лёкмёш.

Хөдөр Кёцёзёйвлё! Килт- кашёвлё! Пёрви палшымэм монн
дёнёт. Соикток колхозыштым пёдёртэм. (Поп анцёла-
шагалэш). Отэц Сёрги, тёнё мёньёйлёнэм колхоз пё-
дёрташ палшыдэ ат кэрт. Тётэ лачокок пёртэм гёцэат
поктэн лёктыт лизэш.

Поп: Палшэм, палшэм. Мёнман корнына икты ылэш.

5-шы лёкмёш

Митри (Сцёнё шайыц). Хөдөр ёзё, таварётём кандышым.

Хөдөр (Окньаваш сёгёра) Митри, пёралма.

Митри (Пыра) Пуры вады!

Хөдөр Шу ли. Шёнзёмё. (Митри шёнзэш)

Поп Мам вара, Митри, скотыштыда попышта?

Митри Колхоз ёштым гишён погынёнёт ылы.

Хөдөр Вара, колхозшым ёштэн шоктёвё?

Поп Ёштёвок кыцэ?

Митри Ёштёнёт.

Поп Шукын вара сирёлтынёт?

Митри Хөдөр ёзём гёц паснажы, цилён, икты тёнёнёнок пё-
рэнёт.

Хөдөр Тёнёжы ма шанён пырэнёт?

Митри Цилён пёратат, мёнвёт пёрышым.

6-шы лёкмёш

(Марфа дон Ана пырат. Марфа стёл вёлкы лётыр
ёраём шённдё, торёлкёэш закускам шённдё)

Ана Митри, айда токёна. Мам шёнзёт!

Хөдөр Ана, шёнзёйлдёлмё. Мам талашэт? (Ана шёнзэш)

Поп (Митрилён). Колхозыш пырымёдшым ватёт пёлё ва-
ра?..

Митри Пёлёат... со вёрса.

Ана Мёнё гёцём йадтёок пырэн. Лёшёнёшён вырсёнёт
нёэрэат лицам.

Хөдөр Ородым ёштёндё. Кёзёйтат киндёдё и йёдэ у кин-
дё йактэ качкашта акситё. Колхозыштыжы кёчаш
кёаш шода, киндём нормьдон вёлэ пуаш тёнёлёт.

Поп Йёмыьм мондёндё. Колхозыш пырэн, йёмы ваштарён

- кэдä вэт. Колхозышты ылшывлэм йымыдылаш пыра-
хыктат, иконвлэм валтыкташ тынгалыт.
- Марфа** (Йымым хрестä). О, господи прэсвэтайа богородыца,
тынэжы йэрэтыквлäок литыш.
- Ана** Мэнь ам пыры! Митри ёшкэтшы хоть мам ёштэжы,
— ёрвэзёвлэмät ам пу!
- Хөдөр** Цилä вольыктам: имным, ышкалым, шарыквлэм цы-
вё йактэ колхозыш шывшын нälыт. Ёшкэ шёшэр-та-
рык качтэ, пай качтэок молы шынзаш тынгалыда.
- Поп** Äзäm цэркышты хресташ ак тынгалэп, колышывлэм
цэркыш пыртыдэок тайаш тынгалыт. (Стёл вёлныш äр-
кäm анжалэш)
- Марфа** О, господи, тынэ тайэнжы төрök адыш кэмёләш.
(Хөдөр шкап гыц чай стопкам лыктэшät, äркäm йок-
тара).
- Хөдөр** Отэц Сэрги, стёл локы шёц, Митри дон Анаат стол
докырык толымада. (Äркä стопкам поплан пуа)
- Поп** (Äркä стопкам благословайа) Во имä отца, и сына!
и свätого духа, аминь (йүн колта). А-а! пингёды вэт,
Йүмэм идä вёрсы, Иисус Христос ёшкэ äркäm йүн.
- Марфа** Махань вёрсыман, тынь благословайэтät, йымы äркä
ганьок лиэш вэт.
- Хөдөр** (Эчэ поплан тэмэн пуа). Эчэ йүн колты.
- Поп** (благословайа дä йүн колта). Не судите, да несудимы
будете!
- Хөдөр:** (Äркäm ёшкэ йүэш, вара вätыжылан дä Митри дон
Аналан йүктä). Митри, колхозы гыц ат лäk гыцэ, ко-
дашок сөрэт?
- Митри:** Ама т пälы. Нээрвлälан колхозыштыжы йажо лиэш,
манытат.
- Хөдөр:** Кёзёйт вэлэ тэнэ попат. Цилä вольыкэтым шывшын
нälытät, киндём нормыдон молы пуаш тынгалытät,—
махань йажо ылымаш лиэш вара?..
- л:** (Йүкшырäk) Колхозыш пырышывлälан антыхрист
пэцätым шындыш тынгалыт. Вара лицäвлäшты шимэ-
маш тынгалэш.
- Ана:** Колхоз гыц ак лäk гынь, пöрт гыцät поктэн лыкта м
Орландарышы!
- Митри:** Йара йок, ит саслы! Тынь лäктät гынь, мыныät лäk-
там вэт.
- Хөдөр:** (Эчэ ик стопка рädы äркäm йүктä. Поп благословайок,
йүэш, цилан йажонок хырал кэät). Шошым йёдэ кин-
дэт качкаш укэ лиэшät, со мынь пуэн миэнäm. Колхо-
зышты лиятät, кү пуаш тынгалэш. Кёзёйтät киндыда
укэ сый?
- Ана:** Укэ. Ёржа лашашна тагынамок пётэн. Шож лашаш
иктä кок рädы шэргинды ёшташ улы вäl, вара тыдät
пётä. Кёзёйт Митрим лашаш кычал колтынэм ёлыы,
тёдёндон үжаш толыым.
- Хөдөр:** Кыш кычал колтэт вара. Кышты шошым моат? Эчэät
мыныёләнэмөк палшаш вэрэштэш. Иргодым мёшакым
кандок, иктä 5 пудым оптэн колтэм.
- Митри:** Хөдөр ёзäm тэнэ палша молы гынь, малын мынь
колхозышты шынзэм? Иргодымок зайавльёнэмät мынь
мынэш нäläm.
- Ана:** Тау, Хөдөр ёзä! Тынь манмäm ныгынамат ат монды.
Вара махань пашäет лиэш, ёштэн пуэнä.

- Хөдөр: Пәрви шуку пәшәм мѳнѳйләнәм палшәндә ти 5 пудым такәшок пуэм. Колхоз пѳдѳрташ вэлә палшѳда. Колхоз лимѳкѳ, мѳнѳ палшән ам кэрт лиэш.
- Поп: Колхозвлән йѳмѳ киндѳм ак шачыктѳ лиэш. Нырвлә йѳлән, йѳлән йамаш тѳнгәлѳт. Киндѳ укә лиэш. Эдәмвлә качтә колаш тѳнгәлѳт.э Вара эчәкого вырсѳ шагаләш, тѳшәкән пиш шуку эд м йамәш. Йѳмѳ ваштарәш кәшѳвләм йѳмѳ циләм наказа.
- Марфа: (Йѳмѳм хрестә). О, господи. Миколай чудотворәц, Михала архандьыл, мәнмәм, тѳхәнѳ худа ѳлѳмәш гѳц пәрәгѳдок!
- Ана: Ма, колхозвлә вәрц йѳмы тәхәнѳ худа ѳлѳмәшѳм колта гѳнѳ, цилә колхозыжымат пѳдѳрташ кәләш!
- Хөдөр: Мѳнѳят тѳдым попәм. (Әрәкәм ик стопка рәдѳ цилән йүктә).
- Митри: (Йүкшѳ). Ик кок-кым марылан вэлә попалташәм, цилә колхозжы пѳдырга.
- Ана: Вәтѳвлән вэлә попалташәм, пырават цилән колхоз гѳц ләктәш тѳнгәлѳт!
- Поп: Йажо пәшәм ѳштәдә. Ти пәшә гишән йѳмы тәләндә сулѳктам простѳа, икшѳвѳвләдә шу лит.
- Митри: (Ләктәш шагаләш). Мә кѳзѳтәш кәнә. Ана, айда! Амалаш вацмәшкѳштѳ кыды-тидѳ докы пыралаш кәләш.
- Хөдөр: Кәдә, кәдә, йѳләрәк. Вара цилән әрәкәм йүктәм. Мам вара кѳзѳток 10 тәнгә оксам пуэмәт, күм шанәт йүктәт. (Митри оксам нәләшәт, Ана дон ләктѳн кәәт).

7-шѳ ләкмәш.

- Поп: Ну, Фѳдѳр Васильч, ит ойхѳрѳ. Митри мам ѳштәш тѳнгәләш гѳнѳ, цилә ѳштән шокта, Вик эдәм ѳләш.
- Хөдөр: (Әрәкәм йоктара) Отәц Сәрги, йү!
- Поп: (Пәләк- турәк благословайа, тамам ѳшкә турәшѳжѳ попа дә йун колта). Мм... мѳнѳ, ѳндә ам... мам... алаш кк... кәәм.
- Марфа: Вәс кѳдәжәш вазыма.
- Поп: Йара, хотѳ кк-кышақән. (Кѳнѳйл шагаләшәт, кәнвазаш цаца. Вәс кѳдәжѳш пѳрѳм амасам пачаш цаца, ти жѳпѳн Ольга вәс кѳдәж гѳц амасам чѳнѳ пачѳн колта дә амаса попѳн ләпкәш тѳкнә, поп йал шагалтән кәнвазәш. Ик маньар попѳн йукшат укә, кичкѳжәш вэлә. Охлаш тѳнгәләш).
- Марфа: (Попым кѳнѳйлтә). Ма, шушыргәнок шѳц кә вара. (Поп охла).

8-шѳ ләкмәш.

- Ольга: (Кѳргѳж ләктәшәт, шѳдәшкән Хөдөр вѳлкѳ анжән шѳндә). Пиш кәрдѳдә, сасна ганѳ йүн шѳндәндә дә, пачангылыда вәлә!.. Эчә акситәш, нәзәр мары вәтѳвләм алталәдә, ородѳш колтәдә. Киндѳ пуән, әрәкә йүктән колхоз пѳдѳрташ тәрләдә. Мѳнѳ цилә колѳнам, цилә йәл вѳлкѳ лѳктам!
- Хөдөр: (Утла шѳдәшкән колта). Ах, чорт ѳдѳр. Мѳнѳ тѳнѳѳм пуштам!.. (Әрәкә йамдарым нәләш дә, Ольга вѳлкѳ шуән шәләш).
- Ольга: (Амаса докә кѳргѳж кәә, йамдар амаса арлуәш тѳкнә, йамдар пыдыргәшѳжѳ Ольган кит пѳчкѳлт кәә, китшѳ гѳц вѳр йогаш тѳнгәләш). Поп, чорт, дә пайан

иктѣ ылѣт. Ик вѣрѣш йалштѣн, вѣкш пачыш колташ йарѣдѣ! (лѣктѣн кѣѣ, Хѣдѣр сѣнзѣм кѣрѣн шѣндѣн, кидѣм шѣрѣн шагалѣн).

С а в ы ц в а л а.

К Ы М Ш Ы М А Д Ы Ш.

(Мадмаш, худа тоштѣ хрѣсѣнѣ пѣртѣштѣ кѣѣ. Стѣнѣштѣ Лѣнѣн дон Сталѣн патрѣтвлѣ кѣчѣт. Стѣл лоштѣ Порис дон Макси шѣнзѣт. Макси тамам шѣр шѣтѣш шѣтлѣн, сирѣ. Порис пумѣгам лѣдѣш).

1-иш лѣкмѣш.

(Сцѣнѣ шѣйблнѣ йуквлѣ шактат).

Порис: Колѣшт доко, ма йуквлѣ шактат?
Макси: (Окнѣвѣш анчалѣш). Марѣвлѣ тѣвѣш погѣнѣн шагалѣнѣтат, тамам саслат.

2-шѣ лѣкмѣш.

(Митри, Михала, Пѣтѣр, Раман пѣрат, нѣлѣтѣнѣт ѣрѣлшѣ ѣлыт).

Митри: Мѣмнѣн зайавлѣнѣнѣм мѣнгѣш катта, мѣ колхозѣ гѣц лѣктѣнѣ!

Макси: Кунѣм тѣмданѣм?

Митри: Тѣвѣш нѣльѣнѣнѣм: Михаланѣм, Пѣтѣрѣнѣм, Раманѣнѣм, мѣнѣнѣм

Порис: Кѣцѣ тѣнѣ йѣл вѣрц попѣн кѣрдѣт, ѣнѣт нѣнѣ ѣнѣштѣт лѣкѣп!

Михала:

Пѣтѣр:

Раман:

Порис:

(Иквѣрѣш) Оо... кѣцѣ ѣна лѣк, лѣктѣна, лѣктѣнѣ!

Лѣктѣш шанѣдѣ гѣнѣ, мѣ царѣн ѣна кѣрт, лѣктѣ вѣлѣ, зайавлѣнѣдѣмѣт мѣнгѣш пуѣнѣ. Лѣкмѣшкѣдѣ мѣ пѣлѣнѣнѣ: ма гишѣн лѣктѣдѣ?

Митри: Вольѣктѣ котмѣм ак шо. Цилѣ вольѣкѣм, цѣвѣй йактѣ колхозѣш шѣвѣшѣн нѣлѣтѣт, кѣцѣ мѣнѣ ѣлѣм?! Изивлѣ шѣшѣр-тарѣктѣ кѣцѣ ѣлѣш тѣнгѣлѣт?! Шарѣк, миж, каваштѣ молѣ укѣ лиѣшѣт—мам чѣйш тѣнгѣлѣнѣ? Токо вѣлѣ вольѣкѣшѣт шоаш цацѣм, ѣчѣ вольѣктѣ лимѣлѣ.

Михала: Пѣрвѣт со сола йѣллѣн пѣшѣм ѣштѣн ѣлѣ. ѣчѣ кѣзѣтѣт йѣллѣн пѣшѣм ѣштѣктѣнѣдѣ! Кѣдѣжѣ камака вѣлнѣй кѣйш тѣнгѣлѣт, тѣнѣ лѣпкѣ, тыгыр нѣрѣмѣш пѣшѣм ѣштѣ! Йѣл вѣрц пѣшѣ ѣштѣмѣм ак шо! ѣшѣкѣ турѣшѣм мазар кѣрдѣм, тѣнѣрѣм ѣштѣмѣт сѣтѣ.

Пѣтѣр: Кѣндѣм нормѣдон пуаш тѣнгѣлѣтѣт, нѣлѣн качкаш вѣрѣштѣш. Нѣлѣшѣжѣ оксана укѣ лиѣшѣт, кѣчѣш кѣйш шѣмыла. Пѣрвѣ кѣчѣн кашмѣмок сѣтѣ, ѣнѣкѣлѣат кѣмѣм ак шо!

Раман: Мѣнѣ йѣмыдылшѣ, йѣмылан ѣнѣѣнѣшѣ, ѣдѣм ѣлам. Мѣнѣ йѣмыдылтѣ, икондѣ ѣлѣн ѣм кѣрт. Йѣмѣжат тѣнѣм тамам ѣштѣ. Колѣмыкѣ молѣ тѣрок ѣдыш кѣмѣлѣ лиѣш...

Порис: Шѣйѣдѣ пѣтѣш?

Митри: Пѣтѣш.

Михала: Зайавлѣнѣм пѣда дѣ пѣтѣ!

Пэт Ыр: Мѣнь соикток лăктăм!
Раман: Мѣньăт кодын ам керт.
Порис: Йара, йара, лăктă вэлэ. Лăкмэшкѣдă изиш попалтэнă. Мѣньблăнэм кэлэсѣдă: малын нѣлѣтѣнăт йукшѣ ылыда? Малын нѣлѣтѣн ик вăрэш лăктăш шанэн толында? (Митри, Михала, Пэт Ыр, Раман шэклăнэн колтат, икѣжăк-иктѣшкѣ вѣлкѣ анжалыт).

Митри: Йук... Йукшѣ ана ыл, шанэп тол... толтэлнă.
Макси: Кыцэ йукшѣ ада ыл. Мѣнь тишкѣ толмэм годым йун шѣнзэдă ылыш!

Митри: (Вуйжѣм вуйстык сăкэн шѣндă). Пыйырт вэлэ йуннă.
Порис: Мам шалгэдă, шѣнзѣмăдă, пыйырт попалтэнă. (Тѣнгѣлэш шѣнзѣт ик минут нăрѣ йукумат ак лыкэп). Малын ара вуйыштыдажы вэс сэмѣнь попэдă, колхозым бѣштăш кэлэш маныда? Тэл гач кў колхозѣм бѣштăш кэлэш, малын кашты?—Тă вэт попэн кашта! Кѣзѣт йукшѣрăк линдăат, тупыньэшлă попэдă!

3-шы лăкмăш.

Ана: (Ана пыра, шдѣэшкѣшѣ). Пăшăдѣм эдэмлă, мам шѣнзэн каштат?! Шѣнзэн кашташ колхозышток ат ыл вэт!..

Митри: Ана, тѣрхал, ит саслы. Шѣнзѣлдăлмă.

Ана: Мѣнь ам шѣц. Итăт сѣгѣрѣ. Соикток колхозышкыда ам пыры!

Порис: Малын ат пыры?

Ана: Антѣхрист пѣцăтѣм пиштăтăт, лыцадă шимэм шѣнцѣшăт, вара пăлэдă.

Макси: Кўн гѣц колынат? Кў тѣньблăнэт алталэн пуэн?

Ана: Тидѣ алтылымаш агыл, лачок попымаш ылэш. Поп ак алталы.

Порис: Кў ак алталы? (Цилăн Ана вѣлкѣ анжал шѣндăт). Э-э... Малын йукшѣ ылыда, пăлѣшѣм. Колхоз гѣц лăктăш иквăрэш шанэн толмыдам ѣндэ ижѣ цаклѣшым (цилăштѣм анжэн сăрнă, нѣнѣжѣ вуйыштым вуйстык сакăт).

Макси: Поп дон пайан нѣгынамат: „колхозыш пѣрѣдок“ ак манэп. Нѣнѣ кыцэ кэлэш, цилă сэмѣнь колхоз ваштарэш вэлэ кредăлѣт, йăлѣмăт ородыш колтат. Поп дон пайаным колышт лăктѣдă гѣнь, пурѣм ужыда!

4-шѣ лăкмăш.

(Ольга чѣнь кыргыж пѣра. Орланэн, шѣдэшкэн шѣнзѣн. Талашэн попа шѣвѣлѣ вѣдѣм вэлэ нэлѣн, нэлѣн колта китшѣ савѣцдон йалштэн шѣндѣмѣ).

Ольга: Порис, Макси, пăшăдă худа!

Порис: Махань пăшă? Малын худа?

Ольга: Кугузам дон поп колхоздам пыдырташ сѣрăт. Тѣнгѣчѣ, тѣнь кэн колтымыкэт, кѣчѣ мѣч, йѣд йактэ со аракăм йун, колхоз пѣдѣртым гишăн шанэн шѣнзѣвѣ. (Цилăн Ольга вѣлкѣлă анчэн шѣндѣнѣт, Митри дон Ана вэлэ вуйым сăкăлтэнѣт). Цилă сэмѣнь шанэн шѣндѣвѣ. Вара Митри дон Анам 5 пуд киндѣлă дă 10 тăнă оксала колхоз пѣдѣрташ тăрлѣвѣ! (Цилăн Ана дон Митри вѣлкѣ анчал шѣндăт) Митрижѣ: „Ик кым марылан вэлэ попалташэм, важгэ колхозыштым пыдыртѣнă“ маньы! Анажат: „вăтѣвлăлăн вэлэ попалташэм, цилăн колхозы гѣц лăктăш тѣнăлѣт“ маньы. Попшѣ йѣмѣ дон, антѣ-

- христ дон моло чотэ когон лүдбктш. Кыцэ попаш кэлэш, цилэ тымдэн пуэвй! (Пужалт шынзын, лэпкэжым вэлэ ыштэйл колта).
- Макси: Кидэтшй ма лин? Малын йалштэн шьндэнэт?
- Ольга: «Колхоз пыдырташ сөрүмбидам» соикток кэлэсэм маньымат, кугузам арака йамдар дон шуэн шельй. Йамдар пыдыргэш пйчкыл кэш.
- Макси: Поп дон Хөдөрүм арэстуйаш да йылэрэк сола гыц поктэн колташ кэлэш.
- Порис: Митри, тэнэ ма колхоз ыштэш палшэт?! (Михала, Пэтёр, Роман Митрим кым монгыр гыц арэн нэлбт).
- Михала: Тынь мәнмәм алталэнэт!
- Пэтёр: Арака йүктэн, мәнмәм ородыш колтынэт ылын?!
- Раман: Икон валтымы да йымбдылаш цэрүмбй гишэнэт тынгэ гын алталэн пуэнэт! Мынью йымылан биньанэм гынбат, попланжы ам биньань. Поп кыцэ гынбат марывлэм алталаш да кышкэдэш вэлэ цаца. Кангыж йбдэ: үэт, мынэт, мижэт-нымат ак код, погэн каштэш!
- Ана: (Кымбнынштым шыкя). Ма, марэмжым шинэда гыцэ, кымытын арэн шьндэндя!
- Митри: Мын тямдам алталыделам. Хөдөр дон попын шайам вэлэ попэнәм. Мын ышкэат шайаштылан пыток ам биньань.
- Макси: Бинэ малын йалжым ородыш колташ цаценэт?
- Митри: Ам палб... Йүкшй вуйа, ородыш кэнәм тама.
- Ольга: Лачок, Митри сэк пйтари ыш биньань, вара йүкшй лимйкыжй вэлэ нынбй вэкы сярналт кэш.
- Порис: Эх, Митри тэн, Митри тэн! Тэхэнь попымашвлэм колмйкэтшй, ма докына молы шаналташ толылдалшаш. Такэш попэн кашшаш агыл.
- Макси: (Митрилэн). Ажны Хөдөр доны ровотныкышты бль мэдым мондэнэт ма? Ашьндэрэт сэй: кыцэ пукшэнй йүктэн, тэрүм түлэн! Нэзэр ылат—пайан дон тосым кйчэт! Пайанвлэ мәнмәм йамдаш, кэлгы вбдбш вэлэ кикэш цацат вэт. Пайан дон тос кычаш толкан агыл-Маланнэ—цилэ нэзэр, покшал марывлэн икварэш ушнэн, пайанвлэ ваштарэш шагалын вэлэ толкан ылэш. -
- Порис: Митри, тын лешангы: „колхоз цилэ волькым шывшыэ нэлэш“, маньыц. Тэхэнь шайам поп дон пайан Хөдө вэлэ шанэн лйктын кэрдбт. Имны волькым вэлр икварэш ыштймлэ, манын уставышты кэлэсымбй. Молы вольбк: ышкал, шарык, цбвбй—цилэ ышкэ торанэт кодыт. Талэндя колхоз худа бльмашым кандымыла чучэш. Худа бльмашым канда гын, иктат бнэштй пйрэп. Йажо, куштйлгы бльмашым кандаат вэлэ, кэчын колхозвлэ кушкын миат. (Михалалам) Михала: „йал вэрц паша ыштймэм ак шо“, маньы. Михалаат самынь попа. Колхозышты иктат йал вэрц пашам ыштэш ак тынал, цилэн ышкэ вэрцбншты вэлэ ыштэт. Кү өркәнэн, худан пашам ыштэ гын, пашашкбй покташ, пашам ыштбктэш тыналбна. Тбдэт ак палшы гын, погынымашты пэлэштэш тыналбна, төрләнэш шүдэнэ. Пэлэштймаш ак төрлэтй гын, штрафым түлбктэнэ. Штрафат ак палшы гын, вара колхоз гыцшат воксэок лыктын колтэнэ. Худан паша ыштбшй, тэржымат чбдб палэш. Йажон ыштбшблэн паша тар бвлэн эчэ прэми манмым бак пуаш тыналбна. Колхозышты өркәнэш вэр

укэ, пыт бштэш кэлэш, йаллан примэрём анчыкташ кэлэш. Куштылгын паша бштёмашым, йажон ёлёмашым ужытат вэлэ колхозыш пыраш тынгалыт. (Пэтёр-лән). Пэтёр: „кычаш кэш шомыла лиэш“ маньы. Колхозыш пёрэн кычаш кэмблә гынь, ик колхозат ССР ушэмбштәнә ёнэжы код. Колхозышты нгынамаат кычаш ат кэ, нгынамаат качтэ ат колбы. Киндына ак шач молы лиэш гыньят, тынэмат киндыдэ ана ли. Колхозвлән пётариок кугижаншы палшаш тынгалэш, вара ижы бшкэт хресаньвлән. (Раманлан) Раман: „Йымыдылаш пырахыктат гынь,—мёнь ам пыры“, манэш. Йымыдылаш иктат ак пырахыктэп, хотэ лэпкээт шёлмэш йымыдыл, колхоз ак цары. Иконымат бшкэ ат валты гынь, тынэ токэт иктат валташ ак ми. Ньэвольа иктэжы валтат гынь, тэдылән кызаматышты вэр шукы улы.

- Ольга: (Митри, Михала, Пэтёр дэ Раман вёкы китшёдон анжыктэн) Нинё бшкэштё гыц ак попэп, кугузамын шайажым попат, тэды цилэ нинём тишкэвэк шоктэн.
- Порис: Шайаэт лачокок. Нёньёлән вэлэ тэхэнь шайавлэ кэлыт. Колхоз поп дон пайанлан худа ёлёмашым кандаат, йал шё ньёгымёштым йамдаат, цила сэмынь нёнё альёклат.
- Митри: Тёнам ородыш кэнэм ылын тама... Ёндэжы бшкээт алталэн попымыштым цаклэм.
- Макси: Ёндэ зайавльёнёдыдэ кэлэш? Кычалшаш? (пумагавлэм, шэргэ).
- Михала: Шёлок, ит кычал... Мёнь ам лэк!
- Пэтёр: Анзыкыла тынэ-тэнэ маншылан нгынамаат ам ёньёны, амат колышт!
- Раман: Мёньят колхозэшок кодам!
- Митри: (Ватёжылән) Тёнь мам манат? Кодына вэт?
- Ана: (Порислән) Йал кодыт гынь, мээт кодына.
- Порис: Тэ гишандэ попалташ кэлэш. Колхозы пыргэдшы эдэмвлэ пайан дон, поп дон ик вэрэш кэшёвлэ. Нёнё манман тышманна ёлыт. Маланна тыхэньвлэ ак кэлэп!
- Митри: Анзыкыла нгынамаат нёнё сага ам пиж, ик ашкылымаат нёнё докы ам ташкал.
- Ана: Пайан Хёдёр докы каштэок ёлэн кёрдына. (Порислән) Ик рэдё самынь ёштёмжым простыаш лиэш сэй?
- Ольга: Мёнь шанымэмдон, Митри дон Анам колхозэш кодаш лиэш. Нинё бшкэ гыцёныштё шанэн лыктэлёт вэт. Йал шамакдон, йалём колышт ородыш кэныт. Анзыкыла вэлэ пайанвлэ дон попвлэм колёшташ ак кэл. Мёньё шукы ёлэделэм гыньят ёлём курымыштэм уштёмат—шокшёмат, тоглымаат—качёмат шукы ужынам. Изием годшэн кычэнят каштынам, азэ анжышыштат, ёлэнэм, ровотнёкыштат каштынам. Курым мёч со пайан кит лёвёлны ёлэнэм; нгынамаат пурым уштёлам. Пайан маланна йажо лижы ак ман, бшкёләнжы вэлэ цаца. Попат алталаш вэлэ цаца. Поплан вэргэчы—когарнья, ковёныйё укэ. Со пайём, шышэр—тарбыкым качкэш. Йаллан гынь качкаш ак шудё, сулык манэш. Аракэм понала иктат йунжэт ак кэрт машанэт, лач сасна гань лимэш йуэш. Попвлэ бшкэ: „нэээр, укэанвлән палшаш кэлэш“, манён, тымдат. Бшкэжы пал-

шат вара? Икуруштымат Ыжалайат! Цылток тынь гы-
цэт вэлэ кыцэ гыньат, алталэн нэлэш цацат. Интерна-
ционал мырыштат кэлэсбмш:

„Попым, пайаным вычаш укэ,---

Ытарау! мәннәм ак толэп.

Ышкыланна вэлэ куанәнә,

Ышкымнэм Ышкэ Ытарәнә!“

Савыц вала.

Нылымшы мадыш.

Мадмаш ик и эртымкы, пайан Хөдөрүн пөртэш Ыш-
тым клубышты кэя. Стъэнәвләшты Ләннин танг Стальин
танг, Кальиньин танг, Крупскайа тангын патрәтвлә кэчәт.
Патрәтвлә йыр кож укшвләдон нәрәйән шындәнйт. Ик
огол гыц вәс оголыш да пөрт йыр гирляндым сәкән
шындым. Эчә патрәтвлә лошты лозунвлә кэчәт: „Кол-
хоз дон социализмш йылэрәк шона!“ Пайанлан ку-
лаклан колхозышты вәр укэ! „Колхозыш пырән, пәшә-
нәм куштылтәнә Ылымашнәм йажоэмдәнә, киндә ша-
чышым шукэмдәнә!“ Сәдырә покшалны стөл. Стөл ло-
шты Порис шыңзә. Пөрт цыц колхозны Ыквлә погы-
нәнйт. Ныны пөкән дә тәнгылвләшты шыңзәт.

1-иш ләкмәш

Порис: Тәнгвлә, тагачы мәнмән кок пәразнык: колхозлан ик
и шомы кэчы да клуб пачмы кэчы Торжественный соб-
раныи видәш прәзидиумыш кок эдәмым, Ольга дон Ма-
ксим айырәнә, Йара маныда?

И уквлә: Йара, йара!

Порис: Кү Ольга дон Макси вәрц, кидым лүктәлдә! (Цилән
лүктәлйт). Ольга дон Макси стөл лошкы шыңзәт. (Оль-
га—вуйлалтышәш, Макси сираш шыңзәш).

Ольга: Погынымашым пачам. Пытәриш шамакым холхоз вуй-
лалтышлан, Порислан пуэм!

Порис: (Шагаләш) Тәнгвлә, тагачы кэчын колхоз пачмыланна ик
и лач шәш. Колхоз пачмына годым шукыжы йырәвы.
Вара, йажон Ылымнәм, куштылгын пәшә Ыштымнәм
ужәвәт,—йырышывлә Ышкәок пырәвы. Когонжок пайан
Хөдөр дон поп колхоз вәштарәш шалгәвы. Ныны нәзәр
марывләм әрәкә йүктән, окса пуән молы ородыш кол-
таш цацәвы, Ышкә вәкыләшты сәрынәшты Ылыы. Тынгә
гыньат, колхознам пьдыртән Ыш кәртәп, колхозна куш-
каш цаткыдәмәш вәлэ тынгәлыы. Колхозыштына кызыт
120 тома, 20 томажы вәс солавлә гыц толыныт. Пәрви
колхозыш пырымәшкы, цилән шагадон дә пу ширәдон
әнә—йыраным пьргә тьләннә. Кызыт колхозыштына ик
шагаат үкә, цилә плугы дә кьртныи ширә вәлэ. Ты-
ләц пасна, ик ишты кок тырәдмы машинәм, кым үдым
машинәм, кок кылтә шимы машинәм, ик пьрцы итрай-
ым машинәм войәннә. Машинә дон ровотайән пәшә
кок пай куштәлга, киндә шачыш 25% шукәмәш.

Пәрви, кым шурныдон үдән Ылымы годым, соләшты-
на 600 гәктар әнә—йыранышты—200 гәктар и йыдә па-
рәш йамын. Ик гәктар 40 пудым вәлэ пуа гыньат, и
йыдә 8 тыжәм пуд йамын, ик пуд ик танәм Ышты гынь-
ат, и йыдә 8 тыжәм танә йамын.

Пашанә тәнә йажон кән. Пашә планнам 100 процән-тй хәләок бштән шоктәннә. Пашәм бригадывладон бштәннә социальям тәнгәштәрәмәшәт йажон кәш. Мол колхозвлә гыц пачәш шькә код. Пушашлык киндйнам государствлан утыдон пушна. Контрактацбй пашанә-мәт ситәрәнок бштән шоктышна.

Кызыт мә 9 шурныш ванжәннә, парәш әнгә—йыран такәш ак йам. Тбләц пасна, колхоз кидышты кок поставан вьд вакш, миж лүлбктым вакш, дә ик кол йәрнә улы. Тәлым бдбрәмәшвләлән мьньәр, бштй комбй, тбрлбмбй, тбгыр—йалаш бргым артьәвләм пачына. Пү-эргбвләлән кәм, хамбйт хәдбйр вбргәм ыргымы, мижкәм йбрбмбй артьәвләм пачына. Пәрвишбй дорц бльмәшнә шукбй йажоэмбйн, куштылгән. Тәхәнә йажо бльмәшбйм комунист парты анжбктән пуән, Совәт власть бштән. Комунист парты дон Совәт властылан, пиш қо-го тау! Кужбй курыман лиштбй! (Пиш сусуи лапам шит. Порис шьнзәш).

Тьотья: Ольга, мьньбйләнәм ик кок шамакым кәләсәш лиәш?

Ольга: Тьотьи, попы.

Тьотья: (Кьньбйләшәт, попа) Мьнь пиш шукәршбй эдәм ылам шукбй сәмбнь бльмәшбйм ужынам. Кызытшбй гань йажо бльмәшбйм, ньгынамат уштәләм! Кызыт бләш пиш куштылгбй, бльмәт вәлә шоәш. Вәс пачаш брвзбй лин бльбнәм ылнәжбй дә ак ли. Пәрви, колхозыш пбрымәш кәчбй мбч 18 цәш пашәм бштән шьндәтәт, качкбйн йүнәт ат кәрт лиәш. Акситәш эчә, ушты, шапы орәнбйм качкбйн шьндәтәт өрдбжәтбйм, кьдәләтбйм йочкә кәрәш тбнгәләш. Вара, йбдбйм, прамой амалбдәок, ирок эчә пашәш ләктбйн кәмблә. Кызыт мәнмән цилә пашәм машинә бштә. Сәдбьндон йангылымәтбймәт атат пәлбй. Эчә йужнамжы бдбйр—мблойәцвлә мырым молы мыралтән колтатат йангылымәтбймәт мондәт, кит-йәләт лүктәлтөк кәә! Эх, малбйн вәл брвзбй ам ыл? Брвзбйрәк бльгәцәм, мьнь эчә анчбктынәм!..

Иуквлә: Тьотьи, брвзәмәш Москваш колтәнә! (Ваштылыт).

Ольга: Тьотьи шайәтбйм пәтәрбшбйц?

Тьотья: Пәтәрбшбйм. (Шьнзәш).

Ольга: Эчә кұ попынәжй?

Митри: Ольга, мьньбйләнәм изиш попалташ лиәш?

Ольга: Лиәш, лиәш!.. Митри попы!

Митри: (Шагаләш) Имәштбй мьнь ородбш кәнәм блын тама, пайан Хөдөр дон попом колбштын, колхоз гыц ләктәш цацбшбйм. Ньнбйм колбшт ләктбнәм бльгәцбй, воксәок йамам бльбн, качтә-йүтә шьнзәш вәрәштәш ыльбн. Йара, эчә лбктын бш колтәп. Лбктын колтбдымыштылан чотә кого тау! Колхозыш пбрымәшкбй качкын-качтә бльнәм. Пайым молбй и кбйт мычкы иктә кок—кым гәнә вәлә качкам ылы. Киндәт и йбдәок у киндбй йактә качкаш ак ситбй ылы. Шьшәр—тарыкбйм лу и воксәок качтәләм ылы, манаш лиәш. Сәдбьндонок вәт брвзбйвләәмәт пиш мәрцән кушкәвбй. Кызыт шьшәр-тарыкат, пайат, киндәт и кыт мбчкәшок качкаш ситә. Пәрви, вольбк урдаш шудбй чбдбй, акситбй ылы, кызыт нырәш шудым үдбмбнәдон, шудбннаат шукы. Шудына шукат, вольбкбьмат пәрвишбй дорц шукбйрак урәнә. Вольбк шукбй гьнь, намозбй шукбй лиәш,—намозы

шуку гѣнь,—киндѣт шукѣ. Колхозыштѣ бѣлѣш чотѣ йажо, чотѣ куштылгы. Тьотья: „Бѣлѣмѣт вѣлѣ шозѣш“, манѣш. Шайажы лачок бѣлѣш. Пѣрви, мѣнѣят пѣлѣк—турѣк вѣлѣ бѣлѣ алѣм ыльат, бѣлѣмѣт акшо ыльѣ. Кѣзѣйт бѣндѣ колымѣм акшо. Колхоз бѣштѣмѣлѣн пиш су-су ылам! Комуниствлѣлѣн, тѣхѣнѣ йажо бѣлѣмѣшѣм бѣштѣмѣштѣлѣн, пиш кого таум кѣлѣсѣм! (Митри шѣнзѣш).

Ольга: Кѣ эчѣ попѣнѣжѣ?

Йуквлѣ: Иктѣт укѣ тама...

Бѣдѣрѣмѣш

йук

Вѣклѣ:

Улы, улы! Вѣкла попѣнѣжѣ. Йѣ, попѣмѣ, мам шѣклѣнѣт. (Савыц оголжым тѣрвѣ анѣшкѣжѣ нѣлѣн миѣн, шѣклѣнѣн) Попышаш вѣл? Попѣнѣжѣ ам мыштѣ ач...

Сагашы

Бѣдѣрѣмѣшвлѣ

(Покажы гѣц, тупшы гѣц моло шѣркѣдѣт) Попыдѣ мам вара шалгѣт? Попѣн пуѣмѣ!..

Вѣклѣ:

(Кѣнѣбѣлѣш) Бѣнѣе попышаш.. Мѣнѣят йѣл попымымок попѣм. Бѣлѣмѣшнѣ лачокок йажоѣмѣн. Бѣдѣрѣмѣш бѣлѣмѣшнѣм анжалшаш. Пѣрвишѣ годым гѣнѣ, бѣдѣрѣмѣш камака дон шипкѣ гѣц айырлыдѣ. Катѣржнѣыквлѣм пѣрви тачкы *) тѣрвѣн цѣплѣт ылын, маныт. Лач шаналтышаш гѣнѣ, мѣят камака дон шипкѣ сага цѣплѣмѣ дон икток бѣлѣнна. Мѣят катѣржнѣык бѣлѣннѣ. Курымнамок тѣшѣкѣн ѣртѣрѣннѣ... Совѣт власть лиѣт вѣлѣ бѣлѣмѣшнѣ йонѣштѣш тѣнгѣльѣ, колхозвлѣм моло бѣштѣш лиѣш. Бѣндѣ мѣ шипкѣ тѣрвѣн ана кѣчѣ—йасльына улы. Коршок пандат бѣндѣ мѣлѣннѣ хоза агыл,—колхозна лѣш ик кого кухнѣ бѣмтѣмѣ... Кит—йалнам кѣпшѣлѣтѣш цѣпнѣ кѣрѣн кѣш. Ирѣкѣн бѣлѣмѣш толѣн... Цилѣ колхозѣшкы пырыдѣмы бѣдѣрѣмѣшвлѣм колхозѣшкы пыраш ужѣм... Тошты бѣлѣмѣшдѣм йѣл лѣвѣкѣ нѣлдѣ, ташкыда! У сѣмѣнѣ бѣлѣдѣ. Попѣн пѣтѣрѣшѣм! (Шѣнзѣш, савыцшѣм тѣрлѣ).

Ольга:

Бѣндѣ попышвлѣнѣ укѣ тама... Маханѣ пѣнзалмашѣм бѣштѣнѣ?

Порис:

Мѣнѣ шотѣштѣм тѣхѣнѣ пѣнзалмашѣм бѣштѣш кѣлѣш: колхоз пѣшѣм йарыкташ. Кантком ВКП(б) дон Кантисполкомѣш тау кѣлѣсѣмѣн сирмѣшѣм колташ кѣлѣш дѣ „Лѣнѣн Корны“ газѣтѣш колхозна бѣлѣм гишѣн сирѣшѣш. Кыцѣ колхозна лиѣлтѣн, пѣрви мана бѣлѣн, кѣзѣйт мана улы пѣрви кѣцѣ бѣлѣннѣ, кѣзѣйт кыцѣ бѣлѣнѣ,—цилѣ сирѣш кѣлѣш.

Ольга:

Порисѣн шанымашыжы йара маныда?

Йуквлѣ:

Йара! Йара!

Ольга:

Бѣндѣ, эчѣ клуб пачмы гишѣн попѣнѣ. Шамакым Максилѣн пуѣм.

Макси:

(Кѣнѣйл шагалѣш). Пѣрви, ти томаштѣ пѣян—Хѣдѣр бѣлѣн. Тѣхѣнѣ кого томам солаштѣна иктѣт шѣндѣн кѣртѣ. Хѣдѣр вѣлѣ, йѣл шѣ нѣйгѣн, тѣхѣнѣ кого томам шѣндѣн кѣрдѣн.

Пѣрви, ти томаштѣ йѣлѣм ородѣш колташ шынѣн шѣнзѣнѣт. Кѣзѣйт мѣ у йажо бѣлѣмѣшѣм бѣштѣш шанѣн шѣнзѣнѣ. Ти пѣртѣш мѣнмѣн клубна лиѣш. Ти клуб мѣ-

*) Кок тѣртѣшѣн (иктѣргѣшѣнѣт улы) китдон шѣвштѣмѣ аравѣ. Тѣхѣнѣ аравѣш рок пѣндаш гѣц моло маханѣ—шон рудѣрокѣм шѣвштѣт. Пѣрви тѣхѣнѣ пѣшѣшкѣ арѣстанвлѣм колтат бѣлѣн.

ланна пѣцкэмѣш ылымаш гыц соты, ылымашыш лак-
таш палша.

Паша укэ годым, тэлым молы, когорак—тымэньтым
эдэмвләм—тымдаш тынгалына. Вады йбидэ газетым, књи-
гам, журналвләм молы лыдаш тынгалына. Москва гыц,
Угарман гыц радиом колышташ тынгалына; кино, спек-
такыльым молы анчыкташ тынгалына. Пэрвиш ылымашым
аракка йун, хартла мадын каштмашым, мондэна. Пэрви
Ырвэзйвлә, сынзыш полкыш пыратат, ЫдЫрвлән кын-
зала пандывләм пыдыртЫлЫт, кынзалавләм йылатЫлЫт,
мола акситэшыжЫ ЫдЫрвләм тугЫ ижЫ, шин Ыктыт
ылы. Анзыкыла, тэхэнь ылымашым мондэна, у йажо
ылымашым Ыштэна! ВатЫ—марыввләлән льякцы Ыдаш,
доктырым агрономым молы шудаш тынгалына; кЫце
йзавләм пукшаш, йукташ кэлэш, вольк анчым гишән
молы нЫны кэлэсэн, тымдэн пуат...

Пионьэр:
Макси:

Кит—йал лывыртым кружокым Ышташ кэлэш!

ТЫдЫмат Ыштэна. Социализм Ышташ шу, силан эдэ-
мвлә кэлЫт, сэдЫндон Ырвэзй эдэмвлән кит—йалым
лывырташ кэлэш!

ТЫлэц пасна, канЫж паша жепэш изи Ырвэзйвләлән
дэтлошадкым пачына. Изи Ырвэзйвләм анжаш кэлэш,
йажон пукшаш—йукташ, ирэн урдаш кэлэш. ТЫнам вэ-
лэ шу кит—йалан лит!

Йуквлә:
Ольга:
Ульдана:
Ольга:
Йуквлә:
Ольга:
Ульдана:
Ольга:
Ульдана:

Макси, шайаэт лачок!

Кү попынэжЫ?

Ольга, мЫныат ик кок шамакым попалтынэм...

Попэмә!

Макси, шайаэт лачок!

Кү попынэжЫ?

Ольга, мЫныат ик кок шамакым попалтынэм...

Попэмә!

Максин шайажы лачокэш толэш. Шамак толшы, пэрви
мә тымэньтэ Ылэннаят мам галэнна? мам мЫштэна?!
нымат палЫдэлна! нымат мыштыдэлна! халаш, алы кыш
вэс вэрэ кээтат, нымат ат палЫ: тагыш кэшаш, там-
ам ЫштЫшаш. Тымэньтэ, пѣцкэмЫштЫ Ылэш, пиш худа,
слөпөй эдэм гань ылымЫлә. МЫнь анылы тэлым нЫл
тылзак-пеләк тымэньальымат, пишок йажо. КЫзЫт газэ-
тымат, књигамат лЫдын кэрдәм. Књига, газет лыдын
Ылэш пиш куштылгы, тЫштәкэн ЫшкЫлән кэрәлэдЫм
цилә моат. Пэрви мЫнь, књига, газет лЫдмым такэшэш
вэлэ шотлэм ылы, «пашашты укэят, лыдын шЫнзят»
манам ылы... КЫзЫт палэн шонамат, књига, газет лЫд-
тэ Ылэн ам кэрт. ПЫйырт йәрсәләмат,— йЫлэрәк књи-
гам, аль газетым лыдаш шЫнзәм. Књига дон газет Ыл-
аш тымдат... Пэрви, сирэн ам мЫшты ылыат, сирмаш
сирЫкташят йалЫм сарвалымыла ылы. Аль йужнам ки-
дЫм пишташ молы вәрәштэшят, тЫнамат йалЫм сарвалым-
ыла ылы. ЙалЫм сарвалаш гЫнь пиш йасы, худа. КЫзЫт
мЫнь сирэн мыштэмат цилә Ышкөк сирэм. СэдЫндон
хЫть күләнәт тымэньашок кэлэш! Тымэньын вэлэ цилә
палэт. Тымэньын вэлэ Ылэш куштылгы!

ПэтЫр

(ЙЫрэн попа). Тэнэш годЫн Ындэ ватэдЫмат шийш
молы лудЫш. Төрөк судышкы зайавльэньЫм сирэн кол-
тат, аль газетЫш сират! (ПогЫныш халык ваштылэш)

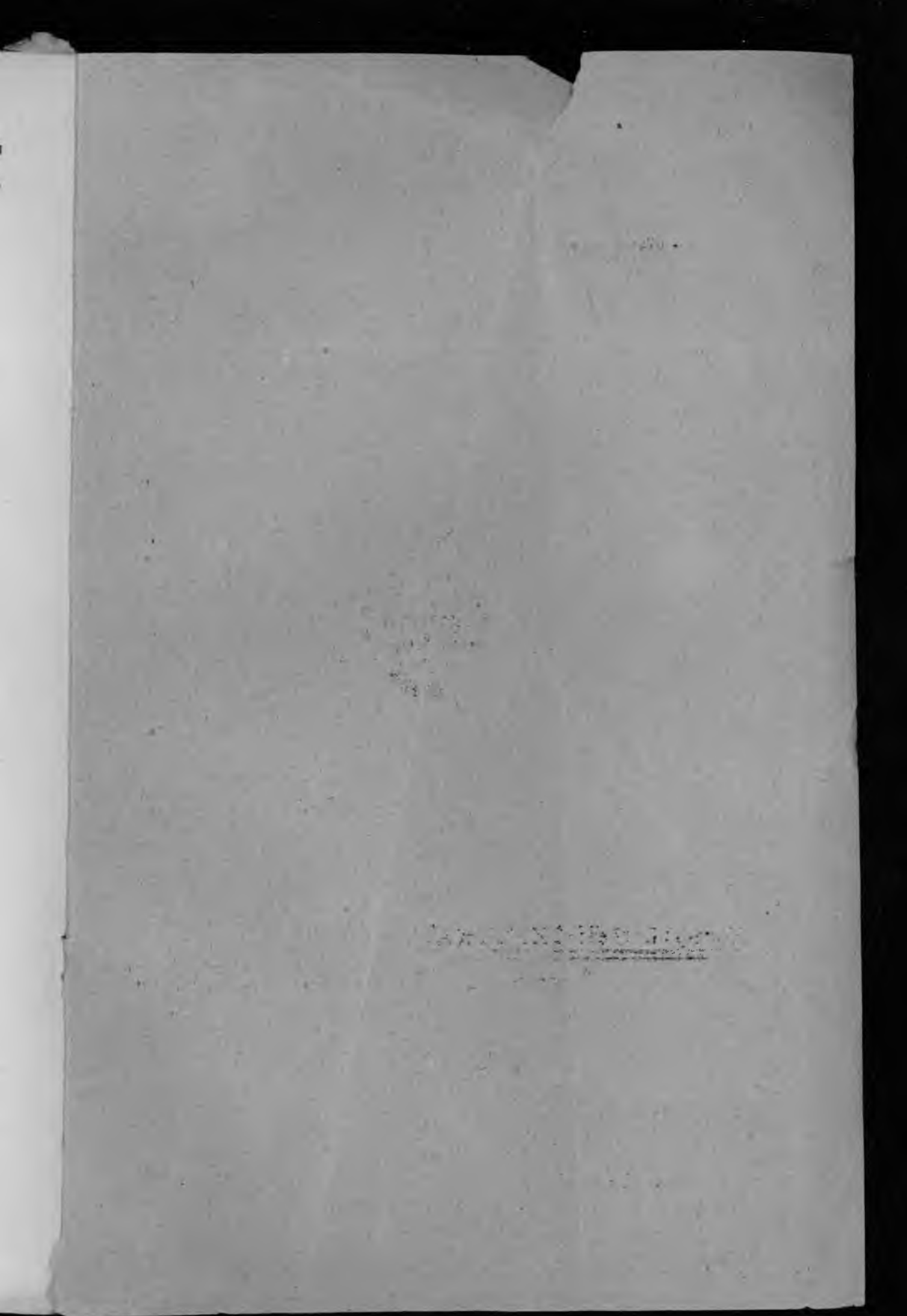
Ульдана.

ЗайавльэньЫм сирэн мыштЫмашыжы худа ма?

- Пэт Ыр. МЫнь худа ам маныш, йажоэш пиштэмбш. Сэдбндон марбвлә вәтбштм пәрвишблә шиәш тбрхалалбт манамыш.
- Ольга. Ульдәнан шайажы пиш толкан шайа бләш. Эчә кү попынәжб?
- Ана. МЫнь эчә изиш попалтәм.
- Ольга. Попалтәмә.
- Ана. (Кәнбйл шагаләш) Макси изи брвзбвләлән кәнбж гачәш дәтплошадкбм бштәнә маныш. Максин шанымаш-бжым чотә йажоэш шотлаш лиәш. Сэдбндон, йбләрәк, шошым йбдәок кәнбж пәшаш пәрымәш бштәш кәләш, Дәтплошадкы лимбкб, брвзбвләм бнбәнән кодаш лиәш дә бшкбләнәт ныр вблнб пәшә бштәш йажо лиәш, брвзбвлә вәрц шанаш, лүдәп ат тбнгәл. Кбзбт мән-мән шукбжы брвзбвләштбм торанышты кодатат, брвзбвләштб качкын, качтә бләт. Кбзб, кашаргы кидбш-кбштб вәрәштәшәт, икбжәк-иктбштбм шырәлат колтән кәрдбт. Ажнб тбвә куакам брвзбвләштбм тбрәдмб годым тәнә кодәнәт—когорак эргәш брвзббжб шыжар-жын сбнзәжбм шбрал колтән, тбдбндон вәт бдббржб пәл сбнзән лин. Когорак, кыргбшталшб брвзбвләштб эчә пожарбмат бштәт. Цилән ныр вблнб лимбкб, солаәт цилә йылән кәә, нымат ак код, брвзбвләәтәт тбшәкок лит. Дәтплошадкышты брвзбвлә вәсәлән, ир-ән бләт. Качкашат молы—йажон пукшат. Имәштб, эртбш кәнәжбм Ләнбн лбмән колхозышты дәтплошадкым ужбмат, пиш йажола чучы. Брвзбвлә кәчб мычкы ирә, свәзә въздухышты каштбт, тбнок молб кәчбвалбм, бм-блбштб амалат. Качкаш нбл гәнәк пукшат. Мадбшвләштб молы пиш шукы улы. Махань-махань укә, цилә статьян улб. Ошмам йори шывштән шбндәнбт, ошмаш-тбжы шукшлә со изи кольмбдон капайбл шбнзәт, анчашат шбшбл. Брвзбвләштб цаткбдб, шу кит-йалан ылбт, мәгбрышым молб иктбмәт ат уж, цилән мадбт вәсәләйәт вәлә. Дәтплошадкым бштәш тбнгәлмбкбдә, мбнбәт палшаш тбнгәләм. (Ана шбнзәш).
- Ольга. Эчә кү попынәжб?
- Тьотья. Мбнбләнәм кок шамакым кәләсәш лиәш.
- Ольга. Кәләсәмә!
- Тьотья. Радиом йбләрәк нәләш кәләш. Радиом колбшташ пиш йажо. Тәлбм халашты кольымат, когон йаратбшбм. Мбнь сәк пбтәри нбгыцәәт бшбш нәлбн шбм кәрт, «кыцә Москва гбц шакта», манам?! Пиш потыкә! Мбнь трувашкы иктәжб пбрән шбнзбнбтәт, попат машәнәнәм, кбзбтәт пыт бнбәнән ам кәрт вәк. (Ваштыл колтат). Попа-ашыжы-попашыжб, кыцә кәрдбт! Цилә бләш кәрәлвләм попат. Вара эчә мырат, кармонбм молб, тамамат шак-тат. Кармонь шактымжы годбм молы кушталтымөк шо-әш! (Куштбм сәмбн бнбжәжбм лүктәл колта, йәлжы ваштыл колтат). Макси, йбләрәк радиом нәлдә, мбнь вара кәчбн колбшташ тбнгәләм.
- Макси. Нәлбнә, нәлбнә, тьоты. Вара цилән колбшташ тбнгәлбнә.
- Ольга. Эчә кү попынәжб?
- Йуквлә. Иктәт попышб укә!
- Ольга. Махань пбнзалмашбм бштәнә?

- Порис. Айыртэмбін пынзалмашым ёштэш акэл манам. Максин попомашыжым вэлэ ёштэн шокташ кэлэш.
- Ольга. Мбнбат тынэ шанэм. Максин попомашым ёштэн шокташ манбн, мэләннэ циләләннэ палшаш кэлэш. Тэхэнь шанымашым, йара маныда?
- Иуквлә. Йара, йара!
- Ольга. Погынбмашты ёштёшашлык пашәнә пётбш. Кун ма эчэ попаш улы, попыда!
- Михала. Мбнбыланэм попаш лиэш?
- Ольга. Михала, попы!
- Михала. Имэшти Ольга агыл ёлгэцё, колхознаат пёдырга ёлыё. Ольга, колхознам шәләнбмаш гыц ётарэн. Ты гишән Ольгалан кого таум кэләсэнә, кужы курыман лижы!
- Ольга. Тәгвлә, тәат мбнв вәрёштэм ёлгэцёдә, тәгэок ёштәдә ёлын! Ёшкә гыцэм мбнбат тәләндә таум кэләсэм. Колхозым ёштёдәлдә ёлгэцё, кёзётәт ёнбат Хөдөр донок йасёланән ёлэм ылы, соты ёлымашым амат уж ёлыё. Мазар пәлымашэм улы, цёлток цилә кныгә лёдын дә тә варда дон тишкэвэк шонам!
- Макси. Ольга, мбнбын эчэ улы кэләсәшэм.
- Ольга. Кэләсәмә!
- Макси. Тәгвлә, Порис Ольгам нәлэш! (цилән Ольга дон Порис вёкы анчал шёндәт) Порис дон Ольгалан йажо, куштёлгы ёлымашым шанәнә, кужы курыман лиштё! Социализмём ёштём вэрц крёдәлбштё! (Лапам шит).
- Порис (Ольган кидым кёча). Тәгвлә, шанёмаштам ёштэн шоктәнә! Колёмәшкынә у, йажо, соты ёлымаш ёштём вэрц, крёдәлбнә!
- Ольга. Социализмё ёштём вэрц, улы силаэм пиштэм! Попбмашна пётбш. Шагалда „Интәрнационалым“ мырәнә (Цилән шагалётат—мёрат).

Савыц вала.

5934

	Мар.
	4-17

Аншы 8 коп.

W71

К
Ы М
Р А
Ы Заказ Р
К № 0000 Ы
ИЗДАТЕЛЬСТВИ
Цик ала Инжирай
1930

Иосиф Беляев: СИРОТКА

Пьеса в 4 действиях на Горно-Мар. языке.